

1

այդ «ինն» առաջարկու-
նէն, եթէ Հայր ընդունէին
առաջարկութիւնքն» միու-
րանալու էր: — Այո՛, մի-
ւր լրանալու էր, բայց հիմ-
ններու մէջ (տե՛ս նախ-
որոշումը) չէր եղած:

Թիւն՝ եթէ ի վերայ արդարութեան չէ հիմնուել անհիմն կը լինի) — Պատճառ. — արդէն միութեան մէջ էին, է՛ր բաժանեցան, — որովհետեւ Յոյնը եկեղեցական միութեան անուան ներքեւ ուրիշ տեղանք ունին, կը ցանկան իրենց ձեռքն ինկած ազգն՝ իբր գերի վարեն և կամ կրանեն. միութիւն կը սեն, և «միարարութիւն» կը դործեն, ոյր վասն ևս միութիւն չի լինիր և եղածն ևս անհիմն կը լինի:

Պարզաբն ըստ ամենայնի Յունադասան են, է՛ր նոյնպէս Յունաց եկեղեցին՝ իբր հերետիկոս, — վասն զի Պարզաբն իրենց լեզուաւ կամեցան ընել ժամերգութիւն և Սպասարաք, — միթէ իբր հերետիկոս բանադրուելու չափ մոլորութիւն էր այդ, — այո՛, ըստ Յունաց այդպէս է:

Հայք զգուցելով Յունաց ազգական տեղանքէն՝ ձեռնադրութիւնն զաղարեցուցին, եկեղեցին անկախ ըրին, եկեղեցւոյ մէջ ազգայնութիւնն կենդանի պահեցին, երգք և նարականք յօրինեցին, Աղօթիւք և արարողութեամբք զարդարեցին, հետեալէս ևս՝ իբր հերետիկոս նորոգեցան, — ըստ Յունաց՝ իրենց բարբառն՝ ծենն՝ արարողութիւնն՝ ազգութիւնն ևս վերջացան «ամենայն ինչ» նոցա սուրբ է, Սատուած աշխարհքն Յունաց համար ստեղծեց, Յիսուս Գրիգորոս և առաքելք անգամ Յոյն էին, (ըստ Յունաց), արքայութիւնն Յոյնք ժառանգելու են, վկայ բռնածին, կարծեմ Ռօստոմօյի Առաքելայ գիւղի նաւահանգստի լերան վերայի Յունաց վանուց և կեղեցւոյ, (եւ կարելի է՝ յայլ բազում եկեղեցի) կախուած այն պատկերն՝ որ վերջին դատաստանն կը ներկայացնէ, ոյր մի կողմն ներկարուած է արքայութիւնն, ևս միւս կողմն դժոխքն, արքայութիւնն կը մանէ Յոյն կղերն իւր ժողովրդեամբ՝ լուսապայծառ կերպիւ առանց Հայ (եւ այլ ոչ «օրթօքս») քրիստոնեայ գանձելու իրենց մէջ, իսկ դժոխք գնացողքն են, (Հայ եւ ոչ «օրթօքս») կղերն իւր ժողո-

վորեալը սեւադէմ, մերկանդամ, բայց վարդապետաց զլուխ վերջաբա՛ւ ևս առանց Յոյն դաճուելու ի միջի նոցա, շղթայակապ չլնապատեալ ի սատանայից, տանջանքով չարքարանք կրակն կը թափին: Իզմիրցի մի պատուաւոր հայ բնտանիք այս պատկերն տեսնէ, աստի բառասուն տարւոյ չափ առաջ՝ ոչն բնտանիքէն, ինձ օծանկնց, Արժանաշնորհ Տ. Աւետիս քահանայ միայն ողջ եւ կենդանի վկայ է:

(Նմանօրինակ մի պատկեր Զմիռնիոյ Հայոց Ս. Ստեփաննոս եկեղեցին, (և յայլ բազում Հայ եկեղեցի) կայ, և իբր հնութիւն կարող է համարիլ, զի բառական հին է, և սա՛ ևս վերջին դատաստանն կը ներկայացնէ, ոյր մի կողմն՝ արքայութիւն, և միւս կողմն՝ դժոխքն կը ցուցանէ, որ արքայք արքայութիւն կերթան, և մեղաւորք՝ դժոխաց կը մանին, անխտիր, թէ՛ Հայն, թէ՛ Յոյն, թէ՛ Լատինն, եւն. առանց խժեժանաց, ինչպէս որ է՝ և ինեղու է՝ յաւուրն դատաստանի:)

Հ. Եղիշէ, ահաւասիկ մի կողմէ՛ Յունաց Պատրիարքարանն իւր ազգին ողջամիտ մատաքն համակրութիւն կը ցուցանեն, և ի հոգեւորս ևս՝ միութեան և հարորակցութեան կը ցանկան, և միւս կողմէ՛ Հայու մեռեալ թաղել կը զլանան (եկեղեցի և քահանայ չեղած տեղն): Պօլսոյ քթին տակ՝ Իսկիւտար նոր թաղի Յունաց Ս. Եղիա եկեղեցին՝ զիշեր ժամանակ՝ փակեալ դրօք Ձիւքճի նշանի որդի Միհրան՝ քահանայ երիտասարդն տակառն կը խօթեն, կը մկրտեն իբր հերետիկոս (Ձիւքճ) և նոյն զիշերն կը պատկերն Յոյն աղջկան մի ևս. (տե՛ս «Հայրենիք» լրագրոյ 848 թիւն) Այստեղիկ և ողջ նման շատ քաջութիւնք ամեն կողմ պակաս չեն, Զե՛ր կը վայելէ և պարտք է ևս՝ որ այսպիսի կրօնական և կենսական խնդրօք զբաղիք, կամ՝ այս հակասութիւնն միմեանց համաձայնեցընէք, և կամ՝ լուս ևս կը լինի՛ ըսել՝ այս առեղծուածն լուծէք:

Վերջապէս՝ ըստ ամենայնի Յոյն ինեղու է որ՝ որ քրիստոնեայ կոչուելու արժանի համարուի, զի մինչդեռ յԱստուծոյ այդչափ առանձնաշնորհութիւնք ունին, այլ քրիստոնեայ ազգաց հաւատքն քննելու և դատելու դատարանութիւնն ևս իրենց տրուած է՝ իբր մեռնաշնորհ: Յոյնք՝ որպէս եկեղեցեաւ, նոյնպէս քաղաքականութեամբ ևս միշտ զնաստիար եղած են մերայնոց՝ իրենց թագաւորութեան ժամանակն, միտ մոլեռանդութեան միւրն քամել տուած են մեզ, իրենց ձեռքն ինկած տկարամիտն, կամ՝ նեղն մնալով՝ իրենց օգնութեան գիտող Հայն՝ բռնադատել են՝ որ Յոյն ընեն, և կամ՝ Յունադասան, բռնի Գաղիկեդոնի ժողովն դաւանել տըւեր են անպայտպան Հայոց, ընդգամ մահու սպառնալքօք և կամ մահուամբ նոյնն յաղեցուցեր են իրենց կղերն: — Վկայ ասութեանս, Խաչատուր անուամբ մի կաթնօղիկոս մեր՝ Պարսից բռնութեանց չը դիմանալով՝ կը փախչի կը գայ ի Սերաստիա, յուսալով՝ որ քրիստոնեայ թագաւորի հովանոցն ներքեւ հանգստութիւն կ'տեսնուէ, ուր յայնժամ Պօլսոյ Հռոմէականաց թագաւորք կը տրեխին:

Գրիգորոսեայ թագաւորն՝ փոխանակ հիւրասիրութեան, ծուղակն ինկած լուս որսի նման, Գաղիկեդոնի ժողովն ընդունել կառավարիէ, նա ևս կը մերժէ և չընդունիր, ասոր վերայ թագաւորն զայրանալով՝ հրով կը չարչարէ զՀոգեւոր զլուխն Հայոց, զօրութեամբն Աստուծոյ անմիտ կազատի երանելին, — ի՛նչ մեծ ամօթ, բռնի հաւատք ընդունել տալ, ո՛վ ապաքին արատ է այն քարոզուած հաւատոց, և բռնադատութիւնն՝ կառնածելի կընէ նորա սրբութիւնն:

Ի՛նչ զիտեն Յոյնք՝ որ Հայք ուղղափառ են, և եթէ չգիտէին և նոր ուսանելու են, տփսոս և մեծ ամօթ իրենց, որ տղիտաբար՝ իբր հերետիկոս նորով կարգացեր են Հայոց: — Հայոց եկեղեցին ըստ ամենայնի ուղղափառ է, և իւր ուղղափառութիւնն անխօսիտ պահած

է, Յունաց դատարանութեան և վկայութեան կարօտութիւն չունի, կարգիմ է իւր հայրածաց, և չարախօսից, և թշուառաց համար առ Աստուած: Հայոց եկեղեցին՝ յառաջընէ զԳաղիկեդոնի ժողովն սուրբ էր և ուղղափառ, և է մինչեւ ցայսօր ի նոյն հաւատոս, Գաղիկեդոնի ժողովն՝ կուզէ՛ սուրբ լինի, կուզէ՛ ամենասուրբ, և կամ՝ ոչ-սուրբ, մի և նոյն է մեզ համար: Մեզ բաւական են երեք Տիեզերական Ս. ժողովք, զորոց քարոզած հաւատքն կը պաշտէ, և զյիշատակն նոցին կը տօնէ, Գաղիկեդոնի ժողով՝ էն կախեալ է Հայոց հաւատքը, առանց նորա ուղղափառ էր, և է այժմ, Գաղիկեդոնի ժողով՝ «ինն առաջարկութիւնն» էլն. յառաջ քշեն՝ միութիւն ուղել ճշանակեր. եթէ ճշմարտապէս կը փախալի Յոյնն այդ միութեան, ի մի կողմ թո՛ղ դնէ իւր մեծամտութիւնն, հաւատարութեան թո՛ղ խոնարհի, իւր անցեալ թերութեանց վերայ թո՛ղ զղջայ, բարեկամութիւն և եղբայրսիրութիւն թո՛ղ ցուցանէ, մոլեռանդութեան թո՛ղ հեռի կենայ, թո՛ղ քարոզէ իւր ազգին՝ Հայոց ուղղափառութիւնն, Հայոց բարբառն՝ ծենն՝ և արարողութիւնն թո՛ղ յարգէ և չծարիէ, ատելութիւնն դադարեցնելով՝ թո՛ղ սէր ցուցանէ Հայոց, և մեր ազգն ևս՝ այս սիրոյ պտուղքն վայելելով՝ արդէն սիրոյ միութեան մէջ հաստատուած կը լինի, և միթէ այսչէ՛ Աւետարանի քարոզած միութիւնն:

(Պօլսէի եւրօք)

... Խմբագիր:

Վարդանանց Ս. Եկեղեցւոյս օծման և ինպատակ համանուն վարժարանի հաստատեալ Ուսումնասիրաց ընկերութեան տարեգարծից հանդէս՝ այս տարի ևս ի 6 մայիս յառաջիկայ կէրակէ օր չքեղ կերպով կատարելու գիտամբ հրամանաւ Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հօր՝ հրահրեալ է Կարնոյ Առաջնորդ և Բերայի առժամեայ քարոզիչ Գերապատիւ Մարգարիտ Սրբանեան Ս. Հայր առ ի պա-

տարագել և և ի միութեան համայն բարեպաշտ ժողովուրդս:

Հանգեք Տէր, ներկայ հիւրն՝ կալել՝ ձեր ազգագուն լրագրոյ մի երկուս աւուր թիւթի մէջ եւ բնագունի մեր խորին յարգանայ հաւատովն:

Ի գիմաց առժ. Թաղ. խորհ. Առնադպիր Առնապետ Մ. Ս. Պօլսէի Բ. Առնապետ Մ. Պօլսէի 2 մայիս 1884 Յէրի-Գիւղ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երրորդ տարեգարծ Յէրի գիւղի Ուսումնասիրաց Ընկերութեան որ պիտի կատարուի նախագահութիւն, ի 6 մայիս 1884 Երևան Ս. Խաչի տօնի օրն:

Յայտնի է արդոյ հաստատուութեան թէ՛ ի սկզբան, զի զիս Ս. Վ. Եկեղեցւոյ Օծման տարեգարծը նոր կիրակէին կը տօնուէր, սաւկայն օգրուոն ստատուութեան պատճառաւ, վերջի երկու տարիներն երբեմն Ս. Խաչի օրն կատարուելով՝ այս տարի ևս ոչն հանդերձ պիտի տօնուի ամենայն փառաւորութեամբ միևնոյն օրը:

Գիւղիս Ուսումնասիրաց Ընկերութեան ալ տարեգարծը լինելուն, վերոյիշեալ հոգեւոր հանդիսին փայլ մը աւելցնելու մտօք, ուրոյում է նախագահանդէսով կատարել զայն Ընկերութեանս վարձած բարեկարգ և զեղեցիկ սրբատիւղին մէջ:

Սոյն հանդիսին կանոնաւորութեան և չեղութեանը համար Մասնախումբս բնաւ ջանք և զոհողութիւն խնայած է: Պարտիդին մուտքն է Վ զահեկան:

Ի գիմաց Մասնախմբի Առնադպիր Բ. Առնապետ Ն. Հ. Գալստիան Մ. Պօլսէի

ԲԱՐԻՍ ԾԱՃԻԱԼԱՐԸ

ԼԷ ՏՐԱՄ ՏԸ ԲԱՐԻ

ՄԻԻԷԼԼԻՅ

Մ. ԲՈՆՍՈՆ ՏԻԻ ԹԵՐԱՅ

ՄԻԻԹԵՐԻՄ

Ե. ԲՈՆՍՆԱՆ

— 0 —

ՄՈՒԳՈՏՏԷՄԷ

ԻՔԻ ԳԱՐԸՆԱՇԼԱՐ

1.

Մօսկուս չէհրի լի չէհրի մէզքերիւտէ քեպլին Գրեմէն սէրաբընը ամէնչէ վիրաբուն, վէ քեհնի թապուրարքնը նըփքնը առ Պէրեղինա բոմաղընը պուղլու տալը շալարը բէնչեհնուտ մէլմուք պըրազաղտան ոծնրա, Գրանուս Օրտուլի-Գէպլի, 1842 սէնչեհնուտէ, կէրի տէօմէքաէ, եանի բիւճոթ լիէ դաշմաղ տա խոի:

Պու հէնկեամէն գար եաղմագտա օլուպ, ուփուգուն հէր թաւաֆընտա, եանի ինսանքն կէօղիւնէ, եէրի կէօղտէն տերմագտա տըր կէպի կէօղիւնէ չիզիկ իւզերինտէ, եէր եւիւղեւ պէմպէնաղ օլուպ, ափսման իսէ սիւսհճա պիր բէնքաէ պուլունմագ տա խոի:

Ուճառաղ պուճաղաղ վէ մահսուլու զ օլալար օրթապընտա, օլ Զեղարը ճէտիտին (Պօնաբարթըն), ճիհանկիլիք էֆքեարըլա, հէնուզ կէօթիւրմիւ շօլուղու, վէ Էլլիօքա միութեֆիդ տէվէթէրինն թաշնթը մաղու պլիւթէթէ ալամաթը պուլունտուղու օլ միութեպպիր աղալարըն տէօթիւթիւթիւթի, սիւրիւ սիւրիւ սիւրիւնէքաէ, վէ եալլընգառ օլուտուլութաղտիտէ, դալէպէնէ միգթիւթի պուլունտան պիր տիւլնէն, եանի չիմալ թարաֆը սօուղունտն զարաղ ու չիտաէթիլէ, պիր տիւրլիւ մուգալմէթ իտէմէտիւթիւթիւթի տըրպէթէքառ օլ սաւալմառ, տիւլաղը հաղիմէթ վէ մաղլու պլիւթէթ օլմագ տա խոիլէր:

Պիր թարաֆտա, պիր թաղրմալը աքքըրլէրի, պատիլ մէլթ օլան աշուրի մէրթէպէ ուլուստուղուք իշքէնճէլէրիլէ, իսկալ քէօթիլիլէ եսէրի պուլունտան զայրէք վէ մէլթանէթ իւզրէ ճէնրլէչէրէ, էէէրլէրի իւզէրինտէ թօլլանալ պիւզիլէ դալարըլարը միսիլլու, տիկէր թարաֆտա տալի, պիր թաղրմալ բիտտէ տըքըրլէրի, էօլլիւ պիր աթըն էթրաֆէնաթօլլանալաղ, պիրէր բարաղ գօթարըլ տա ալմաղլըղա գօլուղուգլարը թաղտիլտտէ, ածըղտան գուսուրմուշ պիր ալալ գարըլարը տալի, մէզըրիլ լէշին բարաղարընը, մէրգուճանըն էլլէրինտէն արարմաղա սափալմագ տա խոիլէր:

Պուլլարտան պիր աղ էօթէտէ պուլունտան պիր առեմ, տիլանէլէրէ մախուս օլան պիր ինտաթըրըլիւղլէ, սօուղուն վէ ածըղըն չիտալմագ տա, վէ պիր տահա ուլունտանաղը էմիլիէթիլ գալլիլիէսիլլէ ուլունմագ տա խոի:

Պու հալ ու մէղարէ հէնկեաւմնտա, արաղք արաղը, վէ ուլաղալարտան օլալաղ, թօլ սէսի կիւրիւթիսիւ իշիտիլմէքաէ օլուպ, մէզըրիլ կիւրիւթիսի տէ, Բուսլարըն թօլաղըլունտան կէլմէքաէ օլուտուլունտան, արզ ալարտա գալմըլ օլան տալլէրի, ինտանա թապիլ օլան մուշաֆաղալիլ նէֆա տալլուրի աղիլիլտէն թահրիլ օլունտալաղ, և օլալ բէվան օլմագ տա խոիլէր:

Իւշ քիշի, եանի իւշ նէֆէր աթլը աքքըրլէրի, ուֆաթըղ պիր օրման

էթէկինտէ հէգարան նէվի կիւճիւք վէ զահմէթլէ, թաշ կիպի բէքիլիլ զարալ իլինտէ պուլունտան քէօթիլէրինտէն տերըլա գօթարաղաղ թօլլաղալարը վէ եաղտըլարը չիլըրը աթէշի պաշլունտա չէվրիլալ ըսքնմագ տա խոիլէր:

Մէրգուճան իւշ նէֆէր սիւարիլէր, մէզըրիլ աթէշին պաշլնտա պաղտալ գուրաղաղ պիւզիլիլալ ըսքնտըլարը հալտէ, քէնտիլ աթլարը տալի, պաշլարըն էէէրէք վէ կէօղլէրին տիւրէրէք աթէշէ պաղմագ տա խոիլէր:

Մէրգուճան իւշ քիշիլէրալէն պիրինճիսիլին կիլիլմիլ ըլտուղու էլպիսէյի աքքըրլիլէսի, հէր նէ գատար բարաղ օլմուշ պիր հալտէ խոիլիս տէ, հալէա իւզէրինտէ, միւրալալ էթլէթլէրի պուլունտուղու կէօթիլմէքաէ խոի:

Մէրգուճան հէյեթիլինտէն, օլ թուզ պէշաղալարընտա օլմաղըլունտէն օլունմագ տա օլուպ, քէնտիլիլ իսէ, ուլունտա պօլլու, էէրէք վէ քիպար չէհրէլի խոի. վէ մաի մաի կէօղլէրինն պաղըլնտան տալի, հէմ ճէսուր վէ հէմ տէ թէմիլաղալ պիր առեմ օլուտուլու հիսա խոիլմէքաէ խոի:

Մէրգուճան օաղ գօլու պիր առ կը իւշ պաղըր օլաղաղ կիպի, պաշլնտա տալի գաղըր սօրիլարառալըլըլ օլուտուլու կէօթիլմէքաէ խոի Պիր Բուս կիւրլէսի կէլիլալ, մէրգուճան տիւրէկիլիլ գըրըլ, վէ պաշլնտա տալի պիր գըրըլ մօլուլարաղ, անըն կարըլըլ խոի:

Պուլլարտան իլլինճիսիլին պիր կիւզ պօլըլ օլմաղը, հէր նէ գա-

տար բարէ բարաղ օլան էլպիլտէյիլ բէսթիլէսիլտէն անաղըլմագ տա խոիլիս տէ, արթըք օլ հէնկեամտէ, քիմաէ իւզէրինտէ, միւրալալըլ, էէլալ պաշլըլ վէ նէֆէրիլէսիլտէն եանի թալիլ օլ հարէքէթլէրին տալի հէլ օլու էէէր պուլունմագ տա տէկիլ խոի:

Օրտուլի-Գէպլիլ էֆրաղը, քեաւմիլէն պիր թաղրմալ իւրեան պիւրեան առաւալարա մախուս օլան հալի էսէֆիլթիլմալիլ քէսպ իթմիլ օլաղաղ, Տօն վէ Գաղապիս թաւաֆըլարըն, ածըղտան գուսուրաղաղ քըրթըր գուլար վէ գուլարալ սիւրիլէրի միսիլլու բէլլէրին տիւլէրէք, քէնտիլէրի գօլալալմագ տա պուլունտան թալիլէրինտէն զիւտալ վէ ֆուրթիլմալարընտան գալմագ տա խոիլէր:

Մէրգուճանտէն իւշ ինճիսիլիլ սէ, քէպալիլ կէնճ պիր առեմ օլունալ անըն եատար վէ չէհէսիլ զէ՜սթուրի, վէ պաղըլըր տալիմա հարէքէթ իւզրէ, վէ պիլ դարար խոի Պունուն աղալարըն սիւսալըլընտան, ճէնուպ թարաֆը էհալիլտէն օլաղաղ անաղըլմագ տա օլուտուլու կիպի, թէլէթիլիլալիլտէն ուլունտուլունտան վէ հարէքէթլէրին չարաղ գըրըլունտան տալիլ, իլըլ իմէլլարթըլըլ գէմանընտա մրտանրանտա օրտուսուլունտա պուլունմագտա օլան պիր չօք իթալիլարալալտան պիրիլիլ օլմուշ օլմաղը տէրք ուֆէհմ օլունմագ տա խոի:

Եւիւղ պաշլը, քէնտիլ պիլիլիլ օլան միւրալալալալալիլտէ իլ պալլըլ պուլունտուլու գուլունտան, անըն կիպի

